

Periodiek

Historische Kring Maarssen, 51^e jaargang
nr. 2 - 2024

IN DIT NUMMER:

WANDELING LANGS DE VECHT

EN ONDER ANDERE:

MET HET OOG OP
BLOEMSTEDE

DRIE MANNEN EN
HUN PASSIE

ONTBIJTEN MET
P.J. LUTGERS

Voor erkend scharrelees

Slagerij
Dorresteyn
sinds 1882

Nassastraat 4
Tel. 0346 - 561219
Maarssen

RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK
+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP
+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Bij ons is iedereen welkom
waar de fiets ook vandaan komt.

Nassastraat 99, Maarssen
Telefoon: 0346-760760

info@honigtweewielerspecialist.nl
www.honigtweewielerspecialist.nl

f VOLG ONS OP FACEBOOK
WWW.FACEBOOK.COM/HONIGTWEEWIELERSPECIALIST

VAN VREDENDAAL & ZN
aannemersbedrijf restauratiewerken

anno 1911

Harmonieweg 1 3603 BN Maarssen

info@vanvredendaalenzn.nl 0346

561356
www.vanvredendaalenzn.nl 06 12 961
465

colofon

De Historische Kring Maarssen is opgericht op 11 september 1972 en opgenomen in het verenigingsregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Informatie en contact

Website: www.historischekringmaarssen.nl

E-mail: secretaris@historischekringmaarssen.nl

Bestuur

Bert Appeldoorn, voorzitter

E-mail: voorzitter@historischekringmaarssen.nl

Arie van Ginkel, secretaris

Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-564168

E-mail:

Len Goossens, penningmeester

E-mail: penningmeester@historischekringmaarssen.nl

Helma Bokhove, Bert de Ruiter

Ledenbeheer:

Jantien de Ruiter

E-mail: ledenbeheer@historischekringmaarssen.nl

Tel: 0346-563599

Ereleden:

Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), dhr. B. de Ruiter (21-02-2002), mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema (23-02-2006), dhr. B. Visschedijk (26-02-2009), mevr. A. Wolters-Dekkers (03-03-2011), dhr. H. Blaauw (06-03-2014), dhr. H. van Bommel (28-10-2021), drs. W. Smits (07-03-2024)

Leden van verdienste:

Drs. W. Smits (10-02-1994), mevr. A.P. van Haaften-van Rijswijk (26-02-2015), mevr. R. Tijhuis (10-03-2016)

Periodiek:

Hoofredactie: Piet Gentenaar, Jaap Trouw

Secretaris: Arjan van Weele

Redacteuren: Bert de Ruiter, Els Sonneveld

Eindredactie: Ria Tijhuis

Kopij zenden aan Piet Gentenaar. E-mail: redactie@historischekringmaarssen.nl

Verkoop losse nummers: Bert de Ruiter, Nicolaas Maesstraat 6, tel: 0346-563599

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap bedraagt € 17,00 per jaar. Opzeggen kan alleen per kalenderjaar. Voor meer informatie en aanmelden als lid van de Kring zie de website of neem contact op met Jantien de Ruiter, Nicolaas Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen,

Tel: 0346-563599. E-mail: ledenbeheer@historischekringmaarssen.nl
Bankrekeningnummer NL93INGB0002907376 t.n.v. Penningmeester HKM

Vormgeving en productie:

Topic Creatieve Communicatie, Wierden.

inhoud

43	Colofon en inhoud
44	Kringnieuws
47	Nieuws van het Vechtstreekmuseum
48	Met het oog op Bloemstede
53	Drie mannen en hun passie
59	Uit het archief Deel 3
60	Ontbijten met P.J. Lutgers
66	Achter de schermen Deel 4
67	Ooggetuige in mei 1945
68	Wandeling langs de Vecht Deel 4
78	Nieuwe boeken in de bibliotheek

Inleverdatum kopij

U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 15 juni 2024.

Disclaimer

Het overnemen van artikelen en afbeeldingen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur. De Historische Kring Maarssen heeft al het mogelijke gedaan om de eventueel rechthebbende op beeld en/of tekst te achterhalen. Indien u meent aanspraak te kunnen maken op dergelijke rechten, verzoeken wij u contact op te nemen met het bestuur via de secretaris.

op de cover

Het Maarsseveensegrachtje in 1915. H.M. Heek. Archief HKM.

Kringnieuws

Van het bestuur

Wally Smits erelid

Op de Algemene Ledenvergadering is Wally Smits benoemd tot erelid van de Historische Kring, *vanwege zijn langdurige inzet om de geschiedenis van Maarssen en omstreken over te brengen door gedegen historisch onderzoek, meesterlijke vertellingen en boeiende artikelen in het Periodiek van de Historische Kring*. Wally ontving een oorkonde, een beeldje van een paard (gemaakt door Peter Petersen) en een boeket bloemen. Het erelidmaatschap betekent ook vrijstelling van contributie. In het vorige Periodiek stond een interview met Wally en ook in de Nieuwsbrief is hier aandacht aan besteed.

Afscheid Hans van Bemmelen

Na 24 jaar bestuurslid, 36 artikelen in het Periodiek, 112 lezingen over 15 onderwerpen voor 41 organisaties neemt Hans van Bemmelen afscheid van het Kringbestuur. Met het schrijven van artikelen en het geven van lezingen en vele andere activiteiten zal Hans zeker bezig blijven. Bestuur en de leden van de HKM zijn Hans, die al vaak is onderscheiden, grote dank verschuldigd voor alles wat hij in die 24 jaar heeft gedaan voor de Kring. We zijn blij dat hij zich in blijft zetten voor de historie en cultuur van de Vechtstreek. Hans zal een welkome adviseur blijven aan de bestuurs- en werkgroep tafels van de Kring.

Ledenenquête

Het bestuur en de redactie werken aan een enquête. We willen een beeld krijgen van meningen, ervaringen en de tevredenheid van onze leden over activiteiten, organisatie en communicatie. Dit is belangrijk om gezamenlijk richting te (blijven) geven aan de doelstellingen van de Kring, waarbij kwaliteit, kwantiteit en betrokkenheid kernwoorden zijn en dit alles in het besef dat we een organisatie van vrijwilligers zijn.

Nieuwsbrief

Gedurende het lustrumjaar zijn geregeld digitale nieuwsbrieven verschenen. Dit is zeer goed beval-

len en is dus een reden om ermee door te gaan, zoals u al gemerkt heeft. We kunnen u op deze manier snel en adequaat op de hoogte stellen van actuele activiteiten en hopen daarmee uw en onze betrokkenheid te versterken. Natuurlijk blijft het Periodiek ook een informatiebron van nieuws over de Kring. Het Periodiek is echter vooral de bron voor bijzondere en interessante historische verhalen.

Kijken en nog eens kijken

Misschien heeft u al gekeken op de website van de Kring of op Facebook. Dan moet het u opgevallen zijn, dat er iedere week een foto wordt geplaatst met de vraag 'Wie, wat, waar?'. Dat zijn foto's uit de Beeldbank van de Kring waarover meer informatie wordt gevraagd en gelukkig krijgen we hier veel reacties op. Dit is een mooie ontwikkeling om u langzaam maar zeker vertrouwd te maken met onze Beeldbank. Er wordt momenteel hard gewerkt om deze beeldbank dit jaar op internet voor iedereen toegankelijk te maken. Heeft u het nieuwe informatiebord al gezien dat door de Kring is aangeschaft en dat geplaatst is aan de Vechtzijde van Doornburgh met daarop het verhaal over deze buitenplaats? Zo zijn er meer borden in Maarssen en die moeten geregeld onderhouden worden, zodat iedereen goed kan lezen wat er te bekijken is. De borden worden regelmatig door de HKM schoongemaakt. In het vorige Periodiek stond een artikel over de Maarssense kunstenaar Willem van Leusden en de expositie in het Vechtstreekmuseum. Bent u al gaan kijken? Jarenlang sierde een ets van Van Leusden, het sluishuisje, de voorpagina van het Periodiek. Ook zijn daarin verschillende verhalen over hem verschenen. Er is nu een wandelboekje uitgebracht, aan de hand waarvan u tijdens een wandeling kunt kijken naar de locaties die onderwerp waren van zijn werk. Soms moet u een gebouw erbij denken, want dat is inmiddels helaas verdwenen. Het is een wandeling die zeker de moeite waard is!

Alvast te noteren:

14 en 15 september - Open Monumentendagen
10 oktober - Lezing door Ron Moers over De Croesen, dwarshuisboerderij in Maarssen. Locatie: Open Hof.

Algemene Ledenvergadering 2024

Op 7 maart vond de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering van de Historische Kring Maarssen plaats in de Open Hof. Voorzitter Bert Appeldoorn werkte de formele agenda op een efficiënte wijze af. Hij meldt dat het ledental van de Kring licht gestegen is. De vergadering nam een ogenblik stilte in acht voor de leden die ons afgelopen jaar ontvallen zijn.

Er was aandacht voor de komende excursie naar Amersfoort, voor de succesvolle bijeenkomsten met nieuwe leden en er werd gemeld dat de Beeldbank dit jaar online komt te staan. Er zijn komend jaar plannen voor een enquête onder de leden en het actualiseren van de statuten. De notulen van de ALV van 30 maart 2023 werden goedgekeurd en over het jaarverslag 2023 waren geen vragen of opmerkingen. Dank aan secretaris Arie van Ginkel. Penningmeester Len Goossens gaf een toelichting op het financieel verslag van 2023 en op de begroting voor 2024 en beantwoordde enkele vragen. De contributie blijft dit jaar hetzelfde als in 2023, namelijk € 17,00. Johan Wolters deed op basis van de bevindingen namens de kascommissie een voorstel tot decharge. Dit werd door de vergadering aangenomen. Hanna Griffioen treedt terug. De commissie zal bestaan uit Barend Verkerk en Stef van Leeuwe. Bas Verwaaijen is reservelid.

Hans van Bommel treedt af als bestuurslid, er zijn geen nieuwe kandidaten aangemeld. De ALV heeft op voorstel van het bestuur, besloten Wally Smits te benoemen tot erelid.

Er staan weer veel activiteiten gepland voor het komende jaar en daarvoor is vanzelfsprekend weer een actieve bijdrage van leden nodig.

Van de rondvraag werd geen gebruik gemaakt en de voorzitter sluit de vergadering en dankt allen voor hun aanwezigheid.

Ridders en kastelen

Na de pauze verzorgde Piet Oudhof een interessante lezing over de ontwikkelingen rond ridders

en de bouw van kastelen in onze regio op basis van zijn onderzoek en de expositie in het Vechtstreekmuseum over Kastelen in de Vechtstreek.

Van de redactie

Onze zoektocht naar correctoren in de redactie van ons Periodiek heeft succes gehad. We konden twee deskundige mensen toevoegen aan ons team. Het zijn Irene van 't Wout en AnneMieke Woutersen. Samen met Astrid Rosenbrand en Els Sonneveld zullen zij ervoor zorgen dat de tekstu-e kwaliteit van ons blad optimaal blijft.

In dit mei-nummer is er vanzelfsprekend ook ruimte voor de Tweede Wereldoorlog. Zie het interview met een ooggetuige van de dramatische gebeurtenissen op de Vecht op 5 mei 1945 op pagina 67.

Het jubileummagazine Maarssenbroek-50 is uit en bevat veel interessante, ook historische informatie. Jaap Trouw heeft enkele bewoners van het eerste uur gevraagd hoe zij die 50 jaar in de oudste wijk Bloemstede hebben beleefd.

Wally Smits beschrijft in Drie mannen en hun passie wat een gezamenlijke hobby, gecombineerd met een grote reislust, tot stand kan brengen. Dat er nog steeds interessante, historische ontdekkingen mogelijk zijn, bewijst Jos Odekerken in zijn verhaal Ontbijten met Lutgers.

Van de lezers

Graag plaatsen we een brief van een lid over ons jubileumboek de Canon van Maarssen.

Vijftig verhalen over Maarssen

Wat geef je aan iemand die 'alles' al heeft? Wij waren voor onze jarige dochter op zoek naar een origineel en nuttig cadeautje. Dus: geen toiletartikel, geen ornamentje voor in huis, geen chocola en zeker geen cadeaubon. We zijn eruit gekomen: zij heeft nu de Canon van Maarssen en omliggende kernen, een uitgave van de Historische Kring Maarssen ter gelegenheid van haar 50-jarig jubileum in 2022.

Zij leidt een druk leven met een gezin, een veeleisende baan en een groot sociaal netwerk. Hoewel ze al zo'n tien jaar in Maarssen woont, kent ze van haar woonomgeving vooral de praktische kant: de winkels, de horeca, scholen en sportver-

enigingen en goede plekken om de hond uit te laten. Ze woont in een straat die genoemd is naar een befaamde Maarssenaar, maar dat weet ze niet. Zij staat daarin zeker niet alleen.

Bij ons ligt dat heel anders: wij wonen er nog geen half jaar, maar wij hebben onze carrière achter de rug en de kinderen staan op eigen benen. Dus we hebben de tijd - en de zin - om ons te verdiepen in de geschiedenis van Maarssen en we weten er al aardig wat van. De Canon was daarbij een handige gids. Wij weten nu waarom onze buurt en onze straat heten zoals zij heten.

Dat hebben wij onder meer te danken aan de meer dan twintig auteurs die in vijftig korte hoofdstukken in de Canon de geschiedenis van Maarssen en omgeving vertellen, vanaf de voor- en vroeg-

op is dat de Canon tot stand is gekomen. Wie het boek doorkijkt, begrijpt dat helemaal. We hopen dat onze dochter er ook plezier aan beleeft.

Zwany van de Jagt

We ontvingen ook een brief van mevrouw Leenders-van den Berg over een overzetting van een lidmaatschap van de HKM, maar wel met wat extra informatie:

Beste mensen,

Mijn moeder, mevr. A.M. van den Berg-van de Water, hoopt dit jaar 96 te worden. Wat uiteraard voor haar ouderdomsgevolgen heeft, waaronder een steeds afnemend zicht. Zij kan jullie blad amper meer lezen en doet het abonnement voor dit jaar over op ons. Wij zullen het lidmaatschap dan ook verder overnemen.

Wat nog een leuk weetje is...

Mijn vader, Dick van den Berg, was één van de oprichters van de HKM, samen met Reijer Pos e.a. Als kind hebben we thuis mijn vader het blaadje zien typen op een niet-elektrische typemachine. Hij stencilde de bladzijden en die moesten toen nog geraapt worden...

Het was toentertijd een heel familie-gebeuren. Wij als kids moesten meehelpen en ook bezorgen. Het leverde soms stress op tegen de deadline. Mijn zussen en ik (pubers) noemden deze hobbyclub van onze vader dan 'de hysterische Kring'. We hadden het er laatst nog over!

Via Arie de Zwart, die helaas niet meer onder ons is, heeft mijn moeder nog lang feeling gehouden met uw vereniging, maar dat is de laatste jaren verzand; begrijpelijk op haar leeftijd. Tot zover dit berichtje. Gaarne bevestiging van overschrijving.

Met vriendelijke groet,

Trudy Leenders ●

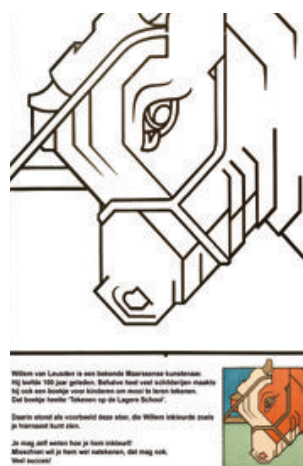

middeleeuwse tijd, toen de bevolking langs de Vechtoevers nog schaars was en de omgeving woest. Het laatste hoofdstuk loopt tot 1 januari 2011, toen Maarssen opging in de gemeente Stichtse Vecht.

Alle hoofdstukken zijn prettig leesbaar en full color geïllustreerd, en het boek ziet er ook aan de buitenkant prachtig uit. In zijn voorwoord zegt de burgemeester van Stichtse Vecht dat hij er trots

Tijdelijke tentoonstelling 'In de voetsporen van Willem van Leusden'

Deze tentoonstelling is sinds 8 maart te zien in het museum. Zie voor een meer uitgebreide beschrijving het vorige Periodiek. In het museum zijn alle kunststijlen te zien die deze veelzijdige kunstenaar heeft toegepast. Het betreft werken uit de eigen col-

Voorbeeld van een kleurplaat, ontworpen door Van Leusden.

Wandelboekje

De binding die Willem van Leusden met Maarssen had, wordt ook zichtbaar in een boekje dat ter gelegenheid van deze tentoonstelling is gemaakt. Het staat vol met afbeeldingen van tekeningen en schilderijen die de woonomgeving Vechtstreek als onderwerp hebben. Al wandelend kunt u aan de hand van deze afbeeldingen de locaties bekijken. Dit boekje is voor € 6,00 te koop in het

Het wandelboekje.

museum, bij Bruna Maarssen en bij Van Kralingen in Breukelen.

De grandeur van een buitenplaats in de Vechtstreek

Dat is het onderwerp van de tentoonstelling dit najaar. Een werkgroep is inmiddels bezig met de voorbereiding daarvan. In deze expositie zal het poppenhuis van Goudestein een belangrijke rol spelen. Dit poppenhuis geeft een prachtig beeld van de grandeur van een achttiende-eeuwse buitenplaats. De inrichting van de vertrekken stralen rijkdom, vakmanschap en goede smaak uit. Dat is te zien aan de meubels, de wandbekleding, het stucwerk en de vele gebruiksvoorwerpen. Het was een dure hobby van vrouwen uit de elite. Zij stelden zo'n inrichting samen en lieten deze door ambachtslieden vervaardigen. Wie waren de vrouwen die zich deze dure hobby konden veroorloven? Hoe leefden ze en kleeadden zij zich? Wie waren de vakmensen die de meubels en andere voorwerpen voor het interieur maakten? We willen graag uit ieder vertrek van het poppenhuis een aantal objecten, op ware grootte of in speelgoedvorm, lenen uit diverse musea of van particulieren. Ook zullen er paspoppen en bustes komen met historische kleding, hoeden, sieraden enzovoort.

Als er in jullie eigen bezit of in je kennissenkring objecten zijn die wij zouden kunnen gebruiken, laat het ons dan weten. ●

Het interieur van een buitenplaats in 'poppenhuis'-formaat.

Met het oog op Bloemstede

Jaap Trouw

Inleiding

Ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum schreef wijlen Arie de Zwart een reeks artikelen over het ontstaan van de wijk Maarssenbroek. Deze artikelen werden in de jaren 2012 tot en met 2015 in ons Periodiek gepubliceerd en zijn de bron geweest voor de ingekaderde teksten hieronder.

Inmiddels bestaat Bloemstede, de oudste wijk van Maarssenbroek, 50 jaar en ontstond het idee om ter gelegenheid hiervan een aantal bewoners van het eerste uur te vragen eens terug te kijken op hun woon-/werkcarrière in deze wijk. Zowel Rob en Loes Overbeek, als Rob en Joke Wegman waren zeer bereid om met hun input aan dit artikel mee te werken.

Rob en Joke Wegman. Foto Henk Buerman.

Na het bouwrijp maken van de grond, het aanleggen van bouwstraten, het heiwerk en het storten van funderingen werden in september 1973 de gevelelementen van de eerste woningen van Bloemstede geplaatst.

Een aantal weken later werd het hoogste punt bereikt en kon burgemeester Waverijn, de Maarssense 'bouwburgemeester', met een kraan een zes ton zwaar topelement plaatsen. In zijn toespraak zei de burgemeester dat het bij de uitvoering van een plan als Maarssenbroek de stuwkracht is, die de vaart bepaalt. De Utrechtse wethouder van volkshuisvesting, mr. A.J. Bransen, was zeer tevreden over de vlotte voortgang van het project. Begrijpelijk, want het nieuwe Maarssenbroek was ook bestemd voor Utrechtse woningzoekenden.

Geheel volgens planning werd op 21 december 1973 de eerste huurwoning opgeleverd aan de Amsterdamse familie Van der Woude, die vervolgens precies een maand later hun nieuwe woning met huisnummer 583 betrok. Vanaf dat moment hoefde Bert van der Woude, schoolhoofd van de Maire Hofstedeschool, niet meer met de bus vanuit de Bijlmer naar Maarssen te reizen. Aanvankelijk waren zij de enigen die in Bloemstede overnachtten. Maar lang zou dat niet duren, want in de loop van 1974 vestigden zich enkele honderden medebewoners in de nieuwe woonwijk.

Een woningzoekend stel

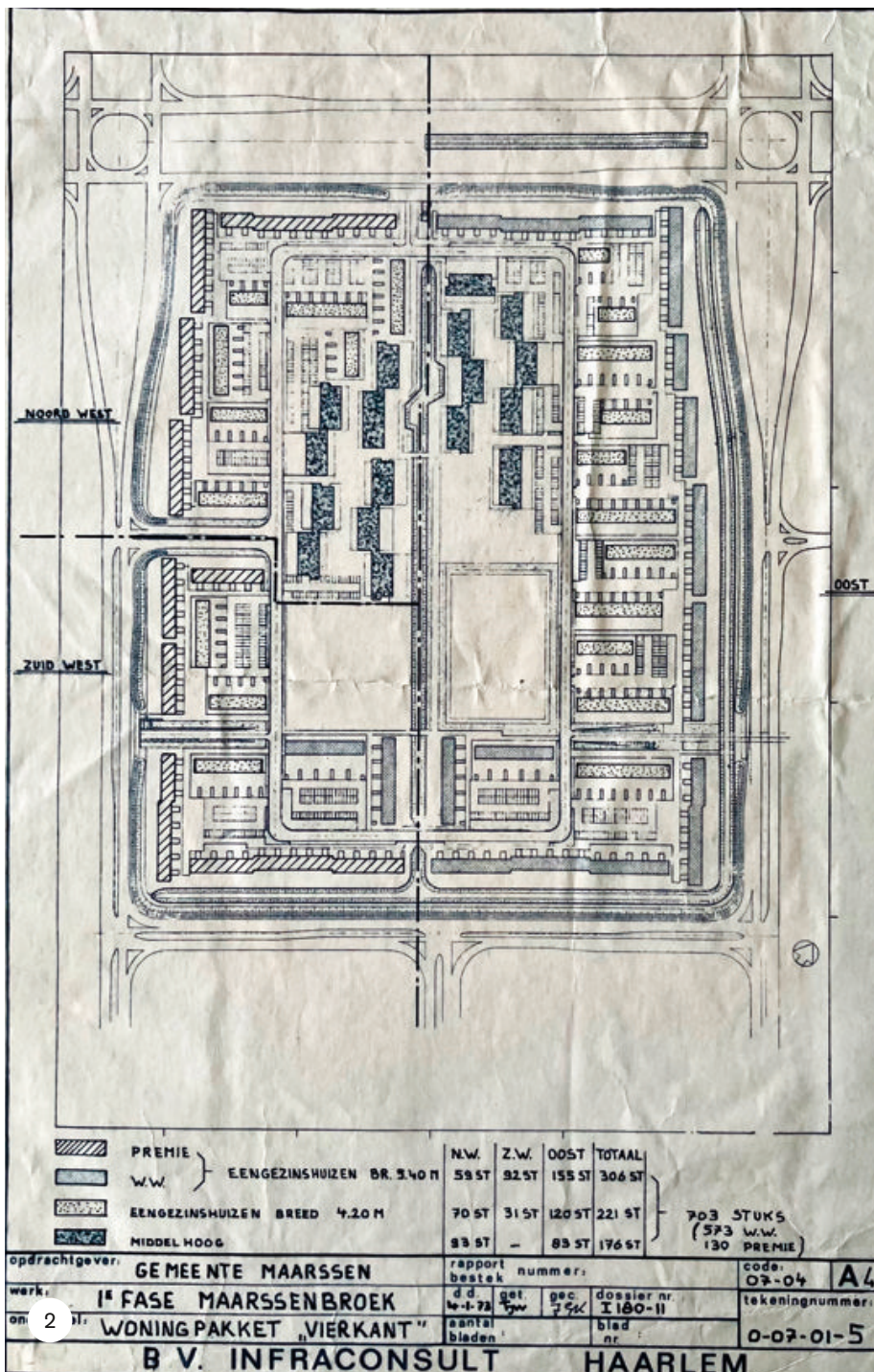
Hoe kwamen Rob en Joke Wegman in de nieuwe wijk aan hun woning? Het Utrechtse stel met trouwplannen oriënteerde zich in de omgeving van Utrecht op een betaalbare koopwoning en belandde via via uiteindelijk op gesprek bij de heer Zöllner, voorzitter van woningbouwvereniging Goed Wonen. Die had goed nieuws voor het stel: ze kwamen in aanmerking voor een premie-A koopwoning van het kleine type met een woonoppervlakte van 92 m² en een prijs

van f 74.000, waarop de rijksoverheid nog eens f 25.000 subsidie verstrekke. Die kon in tien jaarlijkse termijnen worden uitbetaald onder de voorwaarde dat er in die tien jaar niet aan de woning verbouwd werd. Van de 120 koopwoningen was de helft van het kleine type (circa 90 m² woonoppervlakte) en de andere helft van het grote type (circa 120 m² woonoppervlakte). Alle woningen van het grote type, zowel huur als

koop, hadden standaard drie slaapkamers op de bovenverdieping en een flinke zolder voor eventueel een extra slaapkamer. De woningen van het kleine type hadden een slaapkamer minder. Uit de verkoopopbrengst van de koopwoningen zou de latere middelhoogbouw voor een gedeelte worden gefinancierd.

De koopbeslissing nemen was nog niet zo makkelijk, want je koopt wel een huis dat je nog niet

kant-en-klaar kunt zien en ook nog in een wijk waar nog niets is, behalve modderige straten. Een bezoek aan de bouwlocatie, waar reeds woningen in aanbouw waren, maakte duidelijk dat de woning voor hen voorlopig groot genoeg zou zijn. De koop werd enige tijd daarna gesloten. Eind oktober 1974 trok het inmiddels getrouwde stel in een middenwoning van het kleine type met huisnummer 305. Na een verbouwing medio jaren '80 volgde in 1990 een verhuizing naar hun huidige stek, een woning van het grote type. Vandaag de dag waarderen Rob en Joke nog steeds het vele groen in de wijk. Ook de woning zelf, een royale hoekwoning in een rijtje van zes, met veel ruimte eromheen, kan hen nog steeds bekoren. Jammer is wel dat sommige huiseigenaren het met het onderhoud van hun woning niet altijd even nauw nemen, hetzij door gebrek aan financiële middelen of door het ontbreken van twee rechterhanden. Ook de gemeente laat wel wat steken vallen. Zo laat de bestrating, vooral op parkeerplaatsen, door opgroei van boomwortels te wensen over en kan het groenonderhoud in het algemeen wel beter.

Woningpakket 'Vierkant' (= Bloemstede). Archief HKM.

Aanvankelijk waren de Bloemstedelingen voor de dagelijkse boodschappen op het dorp aangewezen, maar al vrij snel kwam er een rijdende SRV-winkel door de wijk, die goed was voor de meest essentiële boodschappen. De wens voor een 'echte' supermarkt was daarmee nog niet vervuld. Het duurde tot oktober 1974 voor die sterk gekoesterde wens in vervulling ging. Centraalkruidenier Van Asselt opende toen zijn noodwinkel voor het publiek, op de plaats van het huidige BP-station. Tevens werd in die tijd een kantoor van de Rabobank geopend. Beide bedrijven waren slechts tijdelijk in Bloemstede gevestigd. Bij het gereedkomen van het buurtwinkelcentrum in Boomstede, zouden beide zaken daarheen verhuizen.

Voor het volgen van basisonderwijs konden de kinderen uit Bloemstede bij drie scholen terecht, de openbare Prinses Margrietschool, de protestants-christelijke basisschool Frits de Zwerver en de rooms-katholieke basisschool De Wilde Wingerd. Alle drie de scholen hadden een plek gekregen op een 'scholeneiland' in het centrum van de wijk. Al vrij snel kwam in de noordwesthoek van de wijk, in een tweetal grote woningen, Bloemstede 531 en 532, de voorloper van het gezondheidscentrum Boomstede voor de eerstelijnsgezondheidszorg. Huisartsen Sjoerd Tromp en Hans Wijnen vatten in 1972 het plan op om met zijn tweeën als huisarts te starten in een nieuwbouwwijk, bij voorkeur in de vorm van een gezondheidscentrum, in loondienst en onder een alle medewerkers overkoepelend bestuur. Dit resulteerde in 1974 in de start van een gezondheidscentrum in de nieuwbouwwijk Maarssenbroek. Natuurlijk hadden de beide huisartsen in het begin erg weinig patiënten en om de dag had Sjoerd óf Hans dienst. In 1978 kwam er een groter pand en in 1981 in het tweede bouwdeel van Maarssenbroek een tweede gezondheidscentrum onder hetzelfde bestuur.

Van leerkracht naar schoolhoofd

Rob Overbeek kwam in 1965 naar Maarssen. Hij had gesolliciteerd naar de vacature voor leerkracht van groep 6 op de Groen van Prinstererschool. Rob kwam net van de opleiding en had geen idee of hij voldoende bekwaam was om die vacature te vervullen. Het schoolhoofd, de heer Henk Dekker, was een man van de oude stempel die heel goed was in lesgeven en vertellen en bij wie Rob een aantal proeflessen moest geven. Kennelijk vielen die proeflessen voldoende in de smaak, want Rob kreeg de baan en reisde voortaan vanuit Bussum, waar hij nog bij zijn ouders woonde, met het openbaar vervoer naar Maarssen. Al op zijn eerste werkdag kwam hij te laat op school, want de bus kreeg onderweg een aanrijding... Dat was helaas geen goede binnenkomer, dus ging Rob vanaf de tweede dag op de fiets van Bussum naar Maarssen. In het werk als leerkracht kreeg Rob intussen steeds meer plezier en het werk ging hem ook steeds makkelijker af.

Rob en Loes trouwden in 1966 en woonden acht jaar lang vierhoog in een flat aan de Schaepmanstraat. Ze hadden het daar erg naar hun zin met een steeds groter wordende kring aan fijne contacten in de Maarssense samenleving. Op den duur ontgroeide

Rob en Loes Overbeek. Foto Jaap Trouw.

den ze de gehorige, winderige flat met ruziënde burens. Met de komst van baby Michiel begonnen ze daarom uit te kijken naar een woning op de begane grond met een tuin.

Nieuwe wijk

Begin jaren zeventig waren er plannen om een nieuwe woonwijk in Zandweg-Oostwaard te bouwen. Het schoolbestuur had het voornemen daar een nieuwe school te bouwen en vroeg aan Rob of hij die school wilde opzetten. Rob moest daar goed over nadenken, want hij had het geweldig naar zijn

buurt, waarin altijd wel een moeder overdag thuis was om zonnig op de kleintjes te passen. Het is nu niet meer voor te stellen, maar weinig moeders van kleine kinderen deden betaald werk in die tijd! In de begintijd was het al met al een kale bedoening in de polder. Ja, er was een eendenkooi in de weilanden, maar de voorzieningen waren heel basaal. Er was een busverbinding en een fietspad naar het dorp, een winkeltje voor de dagelijkse boodschappen, en een klein gezondheidscentrum in twee naast elkaar gelegen woningen.

De schoolgebouwen waren al bijna klaar, terwijl er vrijwel nog geen woningen gebouwd waren.

zin op zijn huidige school! Ondertussen verdween het uitbreidingsplan Zandweg-Oostwaard door de plannen voor Maarssenbroek stilletjes (tijdelijk) naar de achtergrond. In Maarssenbroek, in Bloemstede, zou de nieuwe school moeten verrijzen. Rob stond afwijzend tegenover het idee om dan daar aan het werk te gaan. Een school opbouwen en leiden in een grootstedelijke wijk, bestaande uit een 'betonbende' was voor hem geen aantrekkelijke gedachte. Daar stond tegenover dat het gezin dan naar een nieuwe woning in Bloemstede zou mogen verhuizen; toch wel een wettend perspectief! Dat laatste gaf uiteindelijk de doorslag.

Wonen ergens in Bloemstede, wat zou dat betekenen? Met behulp van de verkregen informatie en tekeningen van de gemeente en woningbouwvereniging Goed Wonen werden op papier vier voorkeurswoningen uitgezocht. Van deze woningen, die dicht bij de invalsweg verrezen, waren de betonnen begane grondvloeren op het bouwterrein al zichtbaar. Rob en Loes kozen na bezichtiging voor het huis met de langste tuin op het zuiden.

Tijdens een bijeenkomst voor toekomstige bewoners maakte men kennis met elkaar. Een belangrijke vraag was of de bewoners sociaal gezien bij elkaar zouden passen? Gelukkig klikte het wonderwel! Dit was het begin van het ontstaan van een heel leuke

Nieuwe school

Er kwamen natuurlijk ook nieuwe scholen: de Margrietschool, de Wilde Wingerdschool en de Frits de Zwerverschool. De schoolgebouwen waren al bijna klaar, terwijl er nog vrijwel geen woningen gebouwd waren, heel bijzonder. Omringd door het nog kale bouwland konden ouders bij één van de drie schoolhoofden hun kinderen inschrijven.

Het publiek voor Rob's school bestond uit overloop vanuit Maarssen-Dorp, maar ook bewoners uit Utrecht en Amsterdam vonden hun weg naar Bloemstede. Mensen die hun eigen problematiek meenamen, die uitgepraat waren in hun buurt of die ook al elders geprobeerd hadden om te aarden. Er waren ook mensen bij met een nogal speciaal karakter. Zo kwam bij de

Bloemstede in aanbouw.
Fotoarchief HKM.

inschrijving een Amsterdamse familie naar Rob toe. De vader was heel groot en moeder ook, met twee 'uit de hand gelopen' jongens, althans in Rob's beleving. Eén van die twee knapen schreeuwde: *'Moet ik bij die klootzak in de klas zitten?'* Dat was de eerste kennismaking met het nieuwe publiek. Zij bleken echter uiteindelijk wel de mensen te zijn die de fundamenteën van de school overeind hebben gehouden. De moeder van de jongens was nogal ruig in de mond, maar verder een prachtmens. Ze kwam al snel in de oudercommissie en was niet te beroerd om de onaantrekkelijke klussen op zich te nemen. Ze was in Rob's woorden 'christelijk in de kern', zoals het bedoeld is, maar het christelijke kwam er wel wat ruig uit.

Het schoolbestuur wilde in de naamgeving van de school verzetsmensen eren en koos toen voor Frits de Zwerver, de verzetsnaam van dominee Frits Slomp uit Vaassen. De oude dominee Slomp kwam in januari 1975 'zijn' school openen en beet bij die gelegenheid Rob toe: *'Denk erom dat je het verhaal van het verzet blijft vertellen.'* Hij zou nog een aantal jaren daarna op de afscheidsavond van groep 8

komen om zijn boek uit te reiken en te vertellen over de oorlog en het verzet.

Een prachtige tijd van opbouw brak aan. *'We vormden in die tijd een soort vriendenclub; voor niemand was iets te veel.'* In de loop der jaren hebben Rob en Loes de wijk wel helemaal zien 'verkleuren'. Dat leverde soms wat kleine problemen op, maar tegelijkertijd waren er vanuit de kerk ook diverse succesvolle initiatieven om elkaar te ontmoeten en van elkaar te leren. In de woorden van Rob samengevat: *'In Maarssenbroek wonen? Ik heb er geen moment spijt van gehad.'* ●

Bronnen

De bouw van Maarssenbroek, Arie de Zwart, 11-delige artikelreeks in Periodiek 2012-4 t/m 2015-4.

Start Gezondheidscentrum Maarssenbroek, Astrid Kuiper, in Periodiek 2014-4.

Interview op 9 oktober 2023 met Rob en Joke Wegman.

Interview op 14 november 2023 met Rob en Loes Overbeek.

<https://rtvstichtsevecht.nl/fragmenten/video/2477171-eerste-bewoner-maarssenbroek-bert-van-der-woude>.

Fietstunnel van Bloemstede naar Boomstede.
Archief HKM.

Drie mannen en hun passie

Wally Smits

Inleiding

In het jaar 1684 was er veelvuldig contact tussen drie mannen die een rol speelden in de geschiedenis van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Volgens de aantekeningen van Joan Huydecoper II (1625-1704) ontmoette dit drietal - Huydecoper zelf, Isaac de l'Ostal de Saint-Martin en Hendrik Adriaan van Rheeде tot Drakestein - elkaar in dat jaar minstens tienmaal op Goudestein of in het Amsterdamse huis van Huydecoper.¹⁾ Ze hadden gemeenschappelijke belangen en interesses en niet alleen zakelijk, zoals hieronder nader beschreven zal worden.

Isaac de l'Ostal de Saint-Martin

Isaac de l'Ostal de Saint-Martin (ong. 1629-1696) was een calvinistische edelman uit het sinds 1620 bij Frankrijk horende Navarre (zie afbeelding 1). Nadat hij al dienst had gedaan in het leger van de Republiek, ging hij in 1657 samen met Hendrik Adriaan van Rheeде en Johan Bax van Herenthals in dienst van de VOC naar Indië. Hier vocht hij in menige oorlog met de plaatselijke bevolking, maar ook tegen de Engelsen die hij onder andere in 1682 uit Bantam verdreef. Hierna ging hij, na de nodige ruzies, terug naar de Republiek en verbleef in 1683 bij zijn vriend Hendrik Adriaan van Rheeде in Utrecht. Na zijn terugkeer naar Indië in 1685 werd hij opgenomen in het bestuur van de VOC, eerst als *extraordinaris* (buitengewoon) lid en drie jaar later als vast lid. Hij was tevens garnizoenscommandant van de VOC-troepen in de hoofdstad Batavia (het huidige Jakarta). Hij had in Indië

Isaac de L'Ostal de Saint-Martin (ca. 1629-1696) in harnas, Raad-ordinaris van Nederlands Oost-Indië en commandeur in Batavia. Toegeschreven aan Jan de Baen omstreeks 1670. Collectie Rijksmuseum.

een groot landgoed in de buurt van de hoofdstad, maar omdat hij een buitenlander was (buitenlanders mochten eigenlijk helemaal geen grondbezit hebben), verviel dat na zijn dood weer aan de VOC, die het op haar beurt weer verkocht.

De verbinding met de andere twee hoofdrolspelers in dit verhaal was niet alleen van zakelijke aard, maar wat ze bovenal gemeenschappelijk hadden, was hun passie voor botanie. Hij stuurde met regelmaat planten naar de rond 1682 opgerichte Hortus Medicus in Amsterdam, later de Hortus Botanicus. Joan Huydecoper II was daarvan één van de oprichters en commissaris. Tot zijn dood in 1696 zou hij onafgebroken in Indië blijven. Hoewel Johan Bax in dit verhaal een bijrol speelt, is het wel interessant om te vermelden dat hij in 1669 in Batavia trouwde met Aletta Hinlopen en zodoende neef (oomzegger) werd van Joan Huydecoper II. Hoewel geen bevlogen botanist, stuurde hij zijn oom uit het Verre Oosten allerlei interessante producten zoals een mango, een acacia en kokosnoten en ook levende have zoals een civetkat. Huydecoper zond zijn tuinman, de zoon van Hendric den Beet uit Maarsseveen, als hulp en hovenier naar hem toe.²⁾ Toen hij in 1678 stierf, verkocht zijn weduwe haar uit Malabar (westkust van India, de Peperkust) meegenomen slaven.

Hendrik Adriaan van Rhee de tot Drakestein, heer van Mijdsrecht

Was Isaac al interessant voor Huydecoper wat betreft zijn inbreng voor de VOC en meer nog wat betreft de gedeelde passie voor botanie, voor Hendrik Adriaan van Rhee de (1636-1691) gold dat nog veel meer (zie afbeelding 2). Deze uit de Utrechtse adel stammende man was gelieerd met zo'n beetje alle adellijke families in het Utrechtse, onder andere met de Van Tuyll van Serooskerkens van Slot Zuylen. Hij heeft van de inventarisatie en het verzamelen van de flora in de Oost zijn levenswerk gemaakt. Alleen al in Malabar beschreef hij 740 verschillende planten, die hij opnam in zijn 12-delige Hortus Indicus Malabaricus. Hij droeg ieder deel daarvan op aan een familielid of een bevriende machthebber, zoals bij-

voorbeeld Huydecoper; zodoende kun je nu vrij eenvoudig zijn sociale netwerk reconstrueren. Hij stuurde geregeld kisten vol met planten naar de Hortus Botanicus in Amsterdam, waar Huydecoper natuurlijk ook privé zijn voordeel mee deed. Ik ga voorbij aan zijn militaire escapades in de Oost, maar ook hij vertrok na de nodige ruzies in 1678 weer naar de Republiek en legde zich in zijn Utrechtse huis toe op de publicatie van zijn Hortus Indicus Malabaricus. Het zou een meesterwerk en vraagbaak worden voor

Hendrik Adriaan van Rhee de (tot Drakestein) in harnas, heer van Mijdsrecht (1636-1691), militair en administratief ambtenaar bij de VOC. Vermoedelijk Pieter van Gunst. Collectie Rijksmuseum.

iedere toekomstige beroeps- en amateurbotanicus zoals Agnes Block op Vijverhof en Linneaus op Over-Holland.

Eind 1684 kreeg hij het verzoek om weer naar Indië te gaan om daar de corruptie te bestrijden. Voor deze opdracht zou hij f 12.000 per jaar krijgen. Samen met Isaac de l'Ostal de Saint-Martin gaf hij gehoor aan dit verzoek en vertrok wederom naar Indië. In eerste instantie voor de standaard periode van drie jaar, maar uiteindelijk om nooit meer terug te komen. Hij

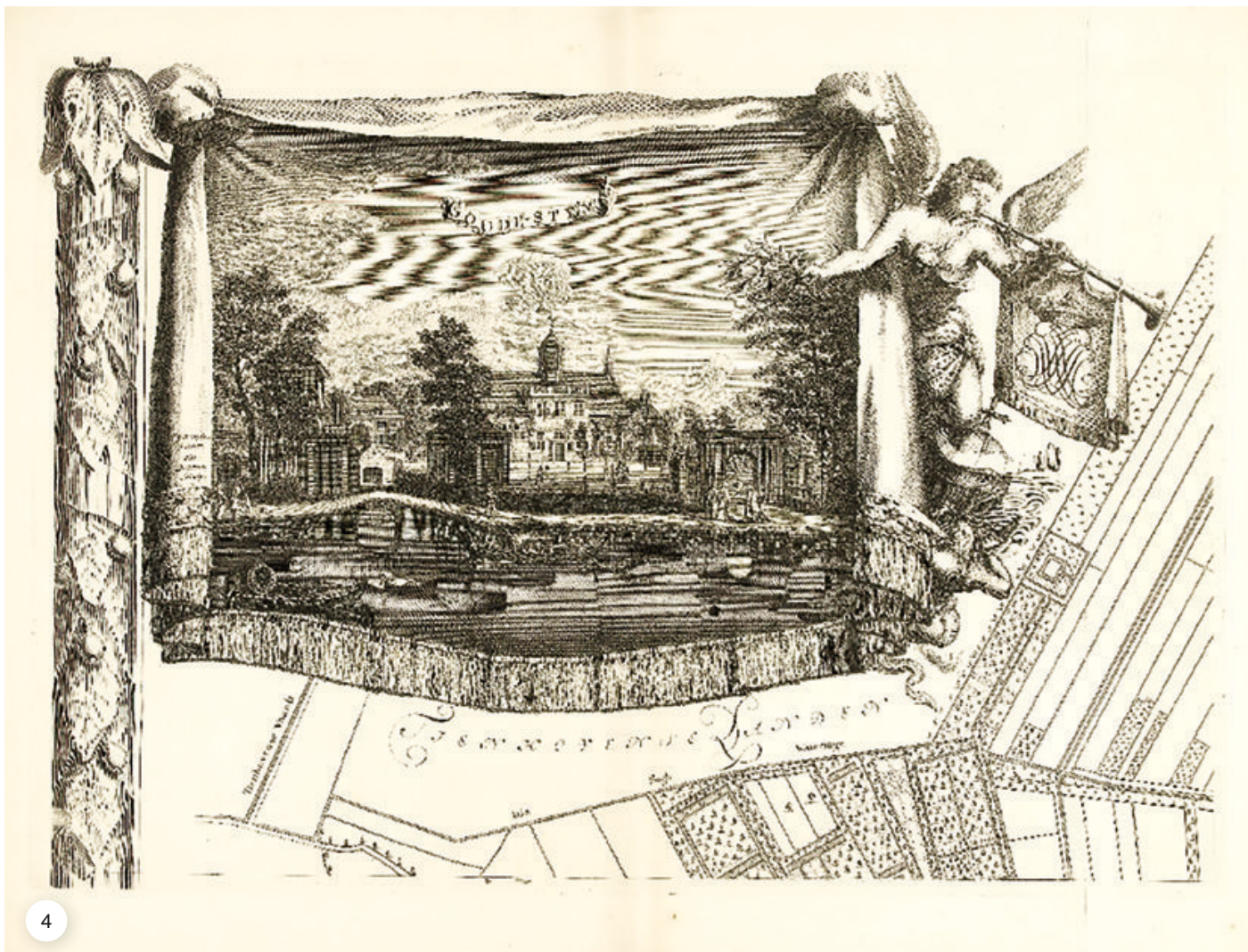
overleed in 1691, boze tongen beweerden door vergiftiging hoewel hij al ziekelijk was, en kreeg een VOC-staatsbegrafenis. Hoewel hij over zijn opdracht geen gras liet groeien, is het niemand gelukt om de corruptie bij de VOC-dienaren echt de kop in te drukken. Tegen de tijd dat de VOC honderd jaar later failliet ging aan corruptie en zelfverrijking, werd de maatschappij spottend *'Vergaan Onder Corruptie'* genoemd.

Joan Huydecoper II, heer van Maarsseveen

Joan Huydecoper (1625-1704) was na de dood van zijn vader, heer van Maarsseveen en Neerdijk, tussen 1673 en 1693 maar liefst 13 keer burgemeester van Amsterdam. Vanaf 1666 was hij bewindhebber van de VOC en vanaf 1680 Raad in de Admiraliteit van Amsterdam (zie afbeelding 3). Vanwege zijn enorme interesse voor botanie verzamelde hij alles wat hij maar kon krijgen uit de Oost, maar ook uit Suriname liet hij zaden en planten komen. Hij cultiveerde gewassen op zijn buitenplaats Goudestein, maar verdeelde ze ook onder de vele vrienden langs de Vecht. Hij liet geregeld zaden opsturen van *'Ceylonse bloemgewassen'* door onder andere neef Bax, toen gouverneur van Ceylon. Die deed dat maar al te graag, maar verdeelde de zaden ook weer onder zijn vrienden. Mooi voorbeeld daarvan is de begeleidende brief van zo'n pakketje naar ene Van Benthem waarin hij hem vraagt om de helft van de zaden weer aan anderen door te geven, maar aan hem ook wat zaden en bollen terug te zenden *'om mijn bloemparck wat in ordre te brengen'*.³⁾ Dat botanie zijn grote hobby was,

Joan Huydecoper II (1625-1704) in zijn jonge jaren. Hij was vele malen burgemeester van Amsterdam en ook bewindhebber van de VOC en een groot liefhebber van botanie. Jacob van Loo, omstreeks 1655.

Goudestein op kaart van Bouttats uit 1690/91. Collectie Rijksmuseum.

blijkt wel uit de aanleg van zijn tuin bij Goudestein (zie afbeelding 4). Tussen het huis en de Vecht vond men, zoals bij de meeste buitenhuizen in die tijd, de classicistische, geometrische Franse tuin. Een streng geometrische indeling; perkjes met een heggetje eromheen (nu buxus, maar toen 'doorne Hagen'); dat was zichtwerk naar de Vecht toe. Achter het huis kon hij zich helemaal uitleven. In een testament uit 1704 beschrijft men niet alleen de '*Plantage binnen doorne Hagen*', maar ook een moeshof, het Geentje genaamt, alsmede twee morgen lants agter Goudesteyn ... gelegen, tegenwoordigh de groote queekerij genaamt' ⁴⁾ Een kwekerij van 2 morgen, 16.500 m², is een onvoorstelbare oppervlakte en dat alleen als hobby.

Dubbele bodem

Hoewel het bij de VOC verboden was om

privéhandeltjes te hebben, vroeg Huydecooper onbescheiden om botanisch materiaal en zorgde hij voor bekenden ook voor prima baantjes in de Oost. Hier kreeg hij natuurlijk de nodige kritiek op en het zou best eens kunnen, dat het idee van het opzetten van een Hortus in Amsterdam een dubbele bodem had. Hij was het die samen met Jan Commelin, naar wie nu bij Vechtenstein de Commelinhof is vernoemd, in 1682 de Hortus Medicus, nu Hortus Botanicus, oprichtte en met Commelin commissaris werd. Enige tijd later (1687) bedankt hij iemand voor een kist Ceylonse bollen en zaden en schrijft dat de afzender vooral moet doorgaan met verzenden, maar dat ze voortaan geadresseerd moeten worden aan de heer van Maarsseveen en aan Commelin in hun hoedanigheid van commissarissen van de Hortus Medicus. Hij kreeg zijn collega-burgemeesters zelfs zo ver, dat er naar

‘alle quartieren van Indiën’ een verzoek ging *‘om het raerste te mogen bekoomen’* uit dit *‘bloemrijck gewest’*. Het hoeft geen betoog dat de beide heren De Saint-Martin en Van Rheeде in 1684 veelvuldig zeer welkome gasten in huize Huydecoper waren, waarbij zakelijk en privé zeker niet gescheiden werden. Beide heren werd door de Kamer Amsterdam van de VOC verzocht om terug te keren naar Indië. Daar gingen de gesprekken in huize Huydecoper voornamelijk over, maar beide heren hadden dan ook wel wat te vertellen over hun avonturen aldaar.

Vorbereidingen en strubbelingen voor het vertrek naar Indië

Tijdens de bezoeken hing de 15-jarige Jan Elias Huydecoper ongetwijfeld aan de lippen van de beide bezoekers. Wat een avontuurlijk leven was dat en arme Elias zat te verpieteren op een

ondernomen ... soo kan ick niet begrijpen wie UE soo een desperate gedachte heeft doen formen’. Door zijn jonge leeftijd zou hij hooguit als adelporst mee kunnen en als *‘een dooteter, een verlopen soldaat en student thuys komen’*.⁵⁾ Het pittige gesprek dat later plaatsvond, had wel tot resultaat dat Jan Elias van dit plan afzag en weer naar school ging. Vader had er echter niet zoveel vertrouwen in. Hij betaalde wel voor zijn studie, niet in de hoop op enig succes, maar *“soo sal hij ten minste leren gehoorsamen”*.⁶⁾

Alvorens te vertrekken moesten de beide heren nog het een en ander regelen. Van Rheeде had eind 1679 de heerlijkheid Mijdrecht gekocht en mocht vanuit die functie plaatsnemen in het lid van de ridderschap van de Staten van Utrecht. Nu hij op verzoek van de VOC *‘een reyse buyten het Vaderlant na Indien’* (de planning was de

Wat een avontuurlijk leven was dat, en arme Elias zat te verpieteren op een kostschool.

kostschool. Als hij ergens een hekel aan had, was het school. Hij wilde de wijde wereld in en met Van Rheeде meegaan naar Indië en dat liet hij luid en duidelijk weten op school. Toen Joan Huydecoper II ook nog eens een brief van zoonlief kreeg met daarin zijn plannen voor de toekomst, werd hij woedend en scheef een brief op poten naar Jan Elias:

‘Aen mijn soon Jan Elias

Ick heb met groote bevreemding , uyt UE brief ... verstaen u inclinatie om met den h(ee)r van Mydrecht (Van Rheeде was sinds 1680 heer van Mijdrecht) een tochie naa Indien te gaen doen en het gene mijn noch het meeste ontsteldt, soo soude sulcks voortkomen uyt een tegenheydt en weersin , die UE sijde , in de studi te hebben en dat soodanig dat al het geldt daer toe soude willen emploieren gelijk als in het water soude sijn gesmeten.’ Vader voelde zich ten opzichte van zijn collega burgemeesters in zijn hemd gezet, *‘nooyt en is gebeurt dat de soon van een regerendt burem(eester) soodanigen reys heeft*

standaard drie jaar) tijdelijk weg ging, stelde hij via notaris Van Bijlevelt in Utrecht als waarnemer voor zijn dagelijkse zaken ene Johan Kaal aan en als tijdelijk vervanger in de ridderschap Hendrik Jacob van Tuyll van Serooskerken, die sinds twee jaar weduwnaar was van Anna Elisabeth van Rheeде.⁷⁾ Men zou kunnen zeggen dat Isaac de Saint-Martin zonder iets te regelen kon vertrekken, maar niets bleek minder waar. Hij logeerde weliswaar bij zijn vriend Van Rheeде in Utrecht, maar was in 1683 niet alleen uit Indië teruggekomen. Ook hij meldde zich bij notaris Van Bijlevelt. Hij wilde *‘alhier te lande laten verblijven en doen opvoeden secker jongelinge genaemt Salomon van Colombo* (de hoofdstad van het toenmalige Ceylon, het huidige Sri Lanka) *mit hem here comp(aran)t uut Indien alhier te lande gebracht’*.⁸⁾ Aangezien het noodzakelijk was dat *‘ijmant eenige opsicht en authoriteit’* op de jongeman moest uitoefenen, werd ook hier een beroep gedaan op Van Tuyll van Serooskerken. Deze stemde daarin toe en

kreeg toestemming van de Staten van Utrecht om de jonge man in zijn gezin op te nemen als

gezonden, waarmee de gehele Vechtstreek zijn voordeel kon doen. ●

Hij bereikte na een totale reisduur van 246 dagen op 27 augustus 1685 Batavia.

hij zich maar gedroeg *'als een minderjarige (dat) aen zijn ouders, voochden ende bloetvrinden schuldig is'*. Hoewel ik in eerste instantie, afgaande op de naam van de jonge man, de indruk had dat het hier om een persoonlijke bediende/slaaf ging, geeft de laatste zin mijns inziens toch aan dat hij volwaardig in het gezin werd opgenomen en geen dienende rol toebedeeld kreeg. Verdere naspeuringen naar deze Salomon hebben tot nu toe niets opgeleverd.

Epiloog

Na alles geregeld te hebben, vertrokken beide heren op 24 december 1684 met een vloot van 18 schepen vanaf de rede van Texel richting Indië, om nooit meer terug te keren. Zij voeren op de Bantham. Na een reis van 116 dagen kwamen ze aan op De Kaap.⁹⁾ Hier moesten de schepen in onderhoud en konden de beide heren twee maanden door zuidelijk Afrika reizen, hetgeen uiteindelijk resulteerde in de oprichting van een plantage ter bevordering van botanie en wijnbouw, die door Van Rheede 'Groot Constantia' werd genoemd. Al rondtrekkend kreeg Van Rheede ook een berg in het vizier die hij naar zijn tweede achternaam direct Drake(n)stein noemde, en Isaac de Saint-Martin kreeg een vallei naar zich vernoemd. Van Rheede bleef nog wat langer, maar De Saint Martin bereikte na een totale reisduur van 246 dagen op 27 augustus 1685 Batavia en kon aan zijn werkzaamheden beginnen. Beide heren zijn niet meer naar de Republiek teruggekeerd. Van Rheede stierf in 1691 en De Saint-Martin in 1696. Beiden hebben de VOC verdienstelijk gediend zoals dat vroeger heette, hoewel daar nu toch wel anders over gedacht wordt. Zij hebben de Republiek echter ook voorzien van een schat aan kennis van oosterse planten en ook veel zaai- en plantgoed

Noten

- 1) Het Utrechts Archief, archief familie Huydecoper, toegang 67, inv. nr. 60.
- 2) HUA, idem, inv. nr. 58, geleidebrief van 1 mei 1676 aan neef Bax. Overigens kreeg Huydecoper in augustus ook nog een paar exotische dieren waaronder een aap, maar die kon de volgende keer retour afzender gezien de puinhoop die hij in de kamer had gemaakt. Huydecoper vond dat hij zonder deze aap al genoeg apen (zijn kinderen) in huis had.
- 3) Idem, inv. nr. 59, brief van 9 mei 1679.
- 4) Idem, inv. nr. 82, testament Huydecoper-Coymans 22 januari 1704.
- 5) Zie noot 1. Brief van 6 november 1684.
- 6) Zie noot 1. Brief van 10 februari 1685.
- 7) HUA, toegang 34.3 notarissen in de stad Utrecht 1560-1905, inv. nr. 462, notaris Gijsbert van Bijleveld. Ik schrijf de naam Van Rheede consequent met de -h- maar hij komt ook geregeld voor als Van Reede. Deze Hendrik Jacob was in 1665 met de toen 13-jarige Anna Elisabeth van Reede, zijn nicht en stiefzus, getrouwd. Deze was al op 4-jarige leeftijd vrouwe van Zuilen geworden. Hij was de eerste Van Tuyl van Serooskerken die zich heer van Zuilen mocht noemen en ook vrijheer van Vreeland, Nichtevecht, Nederhorst en Overmeer en natuurlijk ook Swesereng, Westbroek en later Lochorsten gerecht.
- 8) Idem akte van 23 november 1684 oude stijl.
- 9) Nationaal Archief, toegang 1.04.02, inv. nr. 5328 folionummer 4.

Uit het archief Deel 3

Ria Tijhuis

De vorige aflevering met de foto van de moestuin achter Raadhoven leverde een reactie op van één van de lezers van ons Periodiek, de heer Kor Buist; waarvoor hartelijk dank. Hieronder zijn toelichting.

Beste mensen,

In de jongste uitgave van uw periodiek vroeg u zich af wie de eigenaar was van de moestuin achter Raadhoven. Ik meen te weten dat die tuin bij Raadhoven hoorde en dus eigendom is geweest van onder meer het Leger des Heils.

De gemeente Maarssen heeft destijds Raadhoven gekocht van deze eigenaar. Dit met het oog op de beoogde uitbreiding van het parkeerterrein aan de westkant van de Kaatsbaan.

Daarmee was niet alleen het parkeren gediend, maar ook de bevoorrading van de winkels. Een al wat langer levende wens van de gemeente was een doorsteek voor voetgangers tussen Diependaalsedijk en Herengracht. Beide wensen

konden zo worden gerealiseerd en men slaagde erin ook nog een aantal woningen te bouwen bij de grens(muur) met Doornburgh.

Het pand Raadhoven is later weer verkocht met het kettingbeding van openbaar overpad.

*Met vriendelijke groet,
Kor Buist*

Als afbeelding is deze keer een foto gekozen die door de HKM eerder op Facebook was geplaatst met de vraag of men weet of dit een zorgcentrum uit het dorp is. Uit de reacties blijkt het de huiskamer van Huize Raadhoven van Leger des Heils te zijn met een aantal personeelsleden en een groep bewoners, allen gepensioneerde officieren. In het midden in verpleegstersuniform de directrice majoor E. van der Pligt en links medewerker Marijke van der Helm. Misschien zijn er lezers die nog meer informatie weten te geven over dit gezellige tafereeltje. U kunt uw reactie dan sturen aan redactie@historischekringmaarssen.nl ●

Ontbijten met P.J. Lutgers, winkelier en tekenmeester

Jos Odekerken

Geen rivier in Nederland werd in het verleden luider bejubeld en met meer fraai geïllustreerde boekwerken in beeld gebracht dan de Utrechtse Vecht. Graveur Daniël Stoopendaal (1672-1726) zette de toon, gevolgd door de Loenense tekenaar P.J. Lutgers (1808-1874). De Limburgse onderwijzer Jac.P. Thijsse (1865-1945) toonde werk in zijn beroemde Verkade-albums en ook de in het jaar 2000 overleden topografisch tekenaar van de Vechtstreek Chris Schut (1912-2000) leverde zijn bijdrage. Zelfs aan het ontbijt ontkwam je soms niet aan de fraaie buitenplaatsen langs de Vecht, zoals we in dit artikel zullen zien.

Door de Vecht besproeid

Alle bovengenoemde kunstenaars werden recent beschreven, behalve Petrus Josephus Lutgers.¹⁾ Hij overleed op 19 april 1874, dit jaar 150 jaar geleden dus. Een passend moment om deze veelzijdige kunstenaar, die veel voor de Vechtstreek heeft betekend, in het zonnetje te zetten.

‘Onder de bekoorlijke streken in ons Vaderland mag men inzonderheid noemen dát gedeelte van de Provincie Utrecht, door de Vecht besproeid.’

Aldus de aanhef door Lutgers zelf neergepend in 1836 in zijn succesvolle *Gezigten aan de rivier De Vecht*, het eerste van vier boekwerken met litho's van streken in ons land. De populariteit van zijn eerste boek moedigde hem aan nog meer boekwerken met litho's te publiceren over respectievelijk Haarlem, Den Haag, Leiden en Utrecht en omstreken.

Grote populariteit

Lutgers, die eigenlijk Lutgens heette,

maar als kunstenaar zijn naam met een -r- spelde, was een populaire figuur in zijn woonplaats Loenen en wijde omstreken. Googelt u zijn naam eens en u zult ontdekken dat zijn tekeningen ook tegenwoordig nog een grote populariteit genieten. Hoe gevraagd hij als schilder ook nu nog is, blijkt wel uit de verkoop door Christie's van het Ruisdaelachtige schilderij dat in 2008 door hen werd verkocht (zie afbeelding 2). Zie ook de prachtige aquarel van de hierbij afgedrukte steenbakkerij (zie afbeelding 3).

Zelfportret van P.J. Lutgers 1844. Centraal Museum Utrecht.

'Ruisdaelachtig' riviergezicht. Het Utrechts Archief.

Steenbakkerij Vecht en Rijn, Maarssen, 1870. Foto Dea Rijper. Het Utrechts Archief.

4

Gezicht in de Dorpsstraat te Loenen met rechts het geboortehuis van de tekenaar, Dorpsstraat 2. Het Utrechts Archief.

5

Gezicht over de Rivier de Vecht uit het Doorp Maarssen.

Maarssen vanuit het noorden. Het Utrechts Archief.

Opgegroeid in Loenen

Over zijn jeugd weten we weinig, behalve dat hij in de rooms-katholieke kerk De Posthoorn in Amsterdam werd gedoopt en in die stad ook opgroeide. De jonge Petrus verhuisde vóór 1830 met zijn ouders van Amsterdam naar Loenen. In dat jaar trouwde hij met de nederlands-hervormde Maria Susanna Moen, naaister van beroep. Ze woonden tegenover elkaar in de Dorpsstraat, op

kinderkoor, waarmee hij optrad en waarbij hij zelf ook als zanger soleerde. Bovendien deed hij zich gelden als voordrachtskunstenaar. Hij droeg daarbij gedichten of gedramatiseerde oorlogsverhalen voor en hield lezingen op het gebied van de schilderkunst. Hij moet ook een commercieel talent gehad hebben, gezien de herdrukken van zijn plaatwerken in steendruk en de vele particuliere tekenlessen die hij gaf aan kinderen uit de Vecht-

Zelfs aan het ontbijt ontkwam je niet aan de fraaie buitenplaatsen.

de nummers 2 en 3 (zie afbeelding 4). Twee jaar eerder had hij al een portret van haar geschilderd. Kort voor zijn overlijden in 1874 verhuisde het gezin Lutgers, inmiddels bestaande uit acht kinderen en allen gedoopt in de hervormde kerk, naar Dorpsstraat 98, Hooprust.

Commercieel talent

In het sociale leven van Loenen speelde Lutgers een voortrekkersrol. Niet alleen was hij een getalenteerd tekenaar, ook op muzikaal gebied stond hij zijn mannetje. Hij dirigeerde het plaatselijk

streek, waaronder die van de bevriende familie Daniël Willink van Collen (1808-1871), woonachtig op Gunterstein. Voor hen heeft hij onder andere een serie familieportretten geschilderd. Nicolaas Bastert (1854-1939), woonachtig op Cromwijck en later zelf een gevierd schilder van Vechtgezichten, was eveneens één van zijn leerlingen. Naast dit alles beheerde hij nog een winkel in schrijf- en tekenbehoeften.

Uniek ontbijtservies

Lutgers' serie van aquarellen, in het bezit van

Ontbijtbordje met Cromwijck. Foto Jos Odekerken.

Ontbijtbordje met Kasteel Zuylen. Foto Jos Odekerken.

8

Rouwboard van Daniël Willink van Collen, 1871, in de Pieterskerk te Breukelen, ontworpen door Lutgers. Foto Jos Odekerken.

het Centraal Museum te Utrecht (zie afbeelding 5), spreekt tegenwoordig wellicht meer tot de verbeelding dan de steendrukken in zijn boeken. Echt verrassend is dus het 12-delig porseleinen ontbijtservies dat Breukelaar Joan Adam Matthes (1819-1905), bewoner van Queekhoven, tussen 1866 en 1872 liet vervaardigen met daarop door Lutgers geschilderde buitenplaatsen uit Breukelen, Loenen en Maarssen (zie afbeelding 6 en 7). De hierbij afgebeelde dessertbordjes, eveneens in het bezit van het Centraal Museum, werden nog niet eerder gefotografeerd. Uw fotograaf kwam ze toevallig tegen in een vitrinekast in de kleine trouwzaal van het Utrechtse stadhuis. We presenteren met gepaste trots deze primeur.

Rouwboard

De veelzijdigheid van Lutgers als kunstenaar blijkt ook uit het feit dat hij bij het overlijden van Daniël Willink van Collen op 25 oktober 1871 een rouwboard ontwierp dat bij de familiekapel van de Pieterskerk in Breukelen werd geplaatst (zie afbeelding 8).

Na een zeer actief leven voelde Lutgers op 65-jarige leeftijd zijn einde naderen. Hij had in 1859, na een huwelijk van ruim 28 jaar, zijn vrouw verloren en ook een zoon op 20-jarige leeftijd. Op 8 februari 1874 kreeg hij nog bezoek van zijn leerling Bastert aan wie hij liet weten dat hij zich *'zwak, lam en lusteloos'* voelde. Hij overleed nog geen twee maanden later op 19 april in zijn woonplaats Loenen. ●

Bronnen

Jaarboekje Niftarlake, 1982.

Lutgers, P.J., *Gezigten aan de rivier De Vecht*, 1836, opnieuw uitgegeven bij Uitg. Mij. "Canal-letto", 1970.

Munnig Schmidt, E., P.J. Lutgers, een Loenense tekenaar, aquarellist en schilder, Jaarboekje Niftarlake, 1982.

Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jrg. 34, nr. 2, november 2019; jrg. 36, nr. 2, november 2021;

jrg. 37, nr. 2, november 2022.

Vechtkroniek, nr. 21, 2004, De boedel van P.J. Lutgers; nr. 23, 2005, Waarom P.J. Lutgers een dirigeerstok bezat, Juliette Jonker-Duynstee, Willem Mooij; nr. 34, 2010, Het Loenens Leesgezelschap Tot Nut en Vermaak, Wim van Schaik.

Vechtstreek Museum, tentoonstelling Schilders van de Vechtstreek, 2022.

Noot

- 1) Voor Daniël Stoopendaal, zie THKB, jrg. 34, nr. 2, 2019; voor Jac.P. Thijssse, zie THKB, jrg. 34, nr. 2, 2019; jrg. 36, nr. 2, 2021; voor Chris Schut, zie THKB, jrg. 37, nr. 2, 2022.

Achter de schermen... Deel 4

Ria Tijhuis

In deze aflevering van Achter de schermen zetten we de Periodiekredactie centraal. Al vijftig jaar zorgt een redactiewerkgroep ervoor dat viermaal per jaar het HKM-Periodiek bij u op de mat valt. Dit betekent dat er elk kwartaal van alles moet gebeuren om dat voor elkaar te krijgen. Wij stellen u graag voor aan de mensen die dat momenteel doen.

Jaap Trouw en Piet Gentenaar: Wij vinden het in onze duobaan als hoofdredactie elk kwartaal weer een uitdaging een mooi, interessant en gevarieerd Periodiek te produceren voor de leden. Dat geeft ons de meeste voldoening. Wij verzamelen en beoordelen de ingekomen kopij op historische relevantie en algemene leesbaarheid en overleggen met auteurs. Jaap houdt zich vooral bezig

met de interne, redactionele zaken terwijl Piet zich met name richt op de externe zaken, zoals het contact met de auteurs en het verwerken van lezersvragen.

Arjan van Weele: In mijn rol als secretaris coördineer ik natuurlijk alles rond de redactievergaderingen (ook de koffie...). Ik beheer de Drop-boxomgeving met daarin alle redactiedocumenten en ik houd de index van het Periodiek actueel. Met Wally Smits ben ik verantwoordelijk voor het contact met de historische kringen Breukelen en Loenen. Ook organiseer ik het jaarlijkse uitje met redactieleden en auteurs t.b.v. de onderlinge band. Het leuke van dit werk is dat je interessante en betrokken mensen ontmoet en veel kennis opdoet over onze unieke woonomgeving.

Van links naar rechts: Ria Tijhuis, Piet Gentenaar, Jaap Trouw, Arjan van Weele, Irene van 't Wout, Bert de Ruiter, Els Sonneveld

Ria Tijhuis: Ik noem mijzelf een ‘Rietje Precies’ en als eindredacteur is het mijn taak om te zorgen dat de kopij, de teksten en afbeeldingen bij Topic worden aangeleverd, het communicatiebureau dat de vormgeving van het Periodiek verzorgt. Als de correctoren de artikelen redactioneel en inhoudelijk hebben gecheckt en gecorrigeerd, controleer ik nogmaals alle teksten op taalkwaliteit. Vervolgens check ik ook de proeven die zijn opgemaakt en daar schep ik een waar genoegen in!

Bert de Ruiter: Ik ben al heel lang lid van de redactie en ik heb het corrigeren van teksten altijd een leuk onderdeel gevonden. Tijdens mijn werk deed ik dat ook al. Ik verdeel de artikelen onder onze vier correctoren en de drukproeven kijk ik zorgvuldig na. In de redactie ben ik ook verant-

woordelijk voor de distributie van het Periodiek en de losse verkoop.

Irene van 't Wout: Sinds kort maak ik deel uit van de groep van vier correctoren. Ruim acht jaar woon ik in Maarssen en ik vind het leuk om met mijn talenachtergrond, Engels en Nederlands, een bijdrage te kunnen leveren aan het Periodiek. Verder hoop ik op deze manier nog veel meer te kunnen lezen en leren over de Maarssense geschiedenis.

Els Sonneveld: Sinds een aantal jaren zit ik in de redactie van het Periodiek. Mijn bijdrage bestaat vooral uit het lezen en corrigeren van de teksten op leesbaarheid en taalfouten. Het leuke is dat ik op deze manier twee dingen combineer die me interesseren; ik ben met taal bezig en ik leer al lezende heel veel over de geschiedenis van Maarssen! ●

het 'hoofdkwartier' in koetshuis Silverstein.

Ooggetuige in mei 1945

Hans van Bommel

Dit is het verslag van het gesprek dat ik had met mevrouw Van Eck-Vossenstein op 22 juli 2010, over de tragische gebeurtenis op en bij de Vecht op 5 mei 1945.

'Ik was in die tijd een meisje van 22 jaar oud en woonde op de boerderij 't Slijk aan de Straatweg. Op 5 mei 1945, zo rond de klok van drie, hoorden we schoten in de omgeving. Toen we buiten gingen kijken, zagen wij dat Duitse soldaten schoten op een bootje dat op de Vecht voer, met daarin een groepje van zeven gewapende mannen van de BS, de Binnenlandse Strijdkrachten. De mannen zochten dekking aan één kant van het bootje dat daardoor omsloeg. Ik zag hoe drie van de mannen met de armen omhoog in de diepte verdwenen. Eén man wist zwemmend de oever te bereiken van het Zandpad. Volgens mij was dat 'koddebeier' Dik (Dirk) de Jong, die woonde in het kleine huisje naast de boerderij van Van Rijn aan het Zandpad.

Bij ons op de boerderij waren op dat moment twee oudere Duitse militairen ingekwartierd. Die werden natuurlijk ook gealarmeerd door de schotenwisseling. Eén van hen was een fanatieke soldaat; hij greep zijn wapen en nam deel aan het gevecht. De andere soldaat hield zich afzijdig. Hij had al eerder gezegd dat wat hem betrof de oorlog afgelopen mocht zijn. Hij wilde terug naar zijn gezin in Duitsland. Op de Machinekade woonde mevrouw Van der Klis-Koning. Zij heeft de volgende dag, zondag 6 mei tussen 11 en 12 uur toen zij uit de kerk kwam, gezien dat de lichamen van de mannen uit het water werden gehaald.'

Op 7 mei verzocht de commandant van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten de bevolking van Maarssen via een advertentie om zich op 9 mei te onthouden van vreugdebetoon over de bevrijding, uit respect

voor de slachtoffers die op die dag zouden worden begraven.

Bij de dramatische gebeurtenissen op 5 mei kwamen de volgende verzetsmensen om:

Willem van der Kooij, 25 jaar oud, zoon van dominee Van der Kooij. De dominee meende dat zijn zoon zich schuilhield in de hooiberg van de familie Vossenstein. Ook Alexander Constantijn Lindhout, 22 jaar oud, en zijn broer Paulus Theofilus Lindhout, 24 jaar oud kwamen om het leven. Zij waren afkomstig uit Nederlands-Indië en waren in Maarssen als evacués. Waarschijnlijk konden zij niet zwemmen... De mannen in het bootje die het overleefden zijn Hans Kuyvenhoven, Willem Kroon, Dirk de Jong en Johan Koenders.

Op 9 mei werd Willem van der Kooij met militaire eer begraven op de begraafplaats achter De Dorpskerk aan de Kerkweg. De gebroeders Lindhout en de verzetsmensen die bij andere acties gesneuveld waren, Willy Hems, Jaap van de Bosch, Wim de Kruij en later Bertus Heus werden ook met militaire eer begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Straatweg (zie afbeelding 1). ●

De grafstenen op de Algemene Begraafplaats. Foto Ria Tijhuis.

Een wandeling langs de Vecht van Oudaen naar Vechtenstein

Deel 4 - Van Vechtbrug naar Huis ten Bosch

Hans van Bommel

*'Aldus verthoonen de Wooningen, Hofsteden, en Ghebouwen
gelegen aende Noord-oost zyde vande Vecht,
van het Huys 't Oudaen langs de Heerlycheyt van Maersseveen
tot aen Vechtesteyn'*

Gedeelte van de prent uit 1650 met de bebouwing van de rechteroever van de Vecht. Archief HKM.

Inleiding

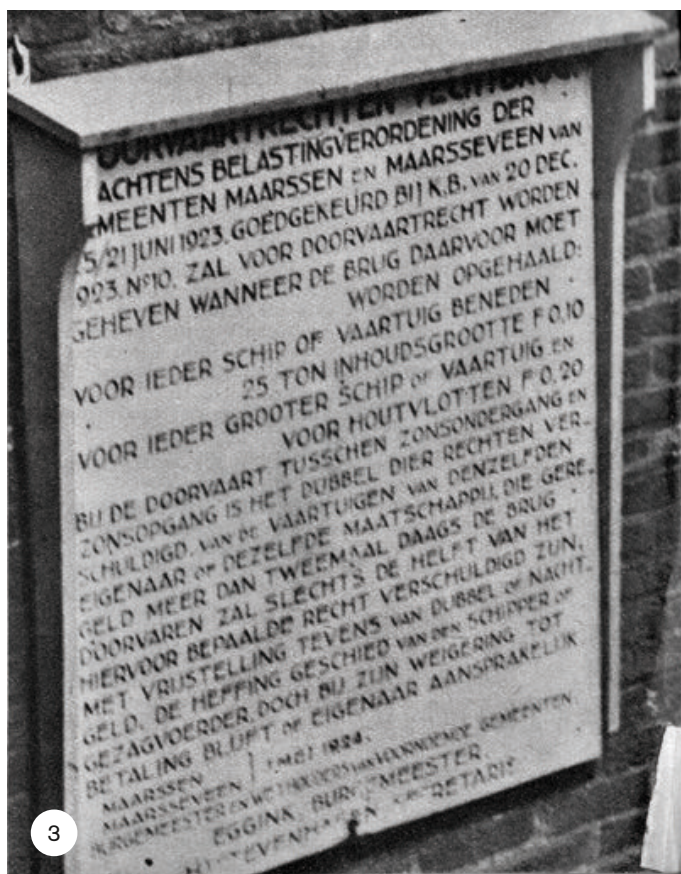
De volledige print uit 1650 van de huizen langs de Vecht van Oudaen naar Vechtenstein en de bijbehorende tekstregel hierboven inspireerden mij enkele jaren geleden tot het beschrijven van al het moois dat we nu kunnen zien langs de oevers van de Vecht en de historische en culturele waarde ervan. Op afbeelding 1 is het gedeelte te zien dat in dit deel 4 beschreven wordt. Ik stelde daarover een viertal lezingen samen voor de leden van de HKM en andere belangstellenden. De redactie van het Periodiek vatte deze lezingen samen en verwerkte die tot een aantal artikelen in dit Periodiek met behulp van de tekstschrijvers Jan Simonis en Piet Gentenaar. Inmiddels heeft u drie artikelen over de wandelingen van deze serie kunnen lezen in ons Periodiek. Het eerste traject voerde ons van het

kasteel Oudaen naar de buitenplaats Cromwijck en de tweede van Cromwijck naar Geesberge. In het derde deel wandelden we van die uitspanning naar de Evert Stokbrug in Maarssen-Dorp. Dit

Kaart uit 1629 van de brug en omgeving met grachten, Kaatsbaan en Bollensteinstraat (Achterdijk). Archief HKM.

Inwoners van beide gemeenten waren vrijgesteld van de tolverplichting.

Toltarievenbord voor het vaarverkeer. Het was bevestigd aan het brugwachtershuisje. Archief HKM.

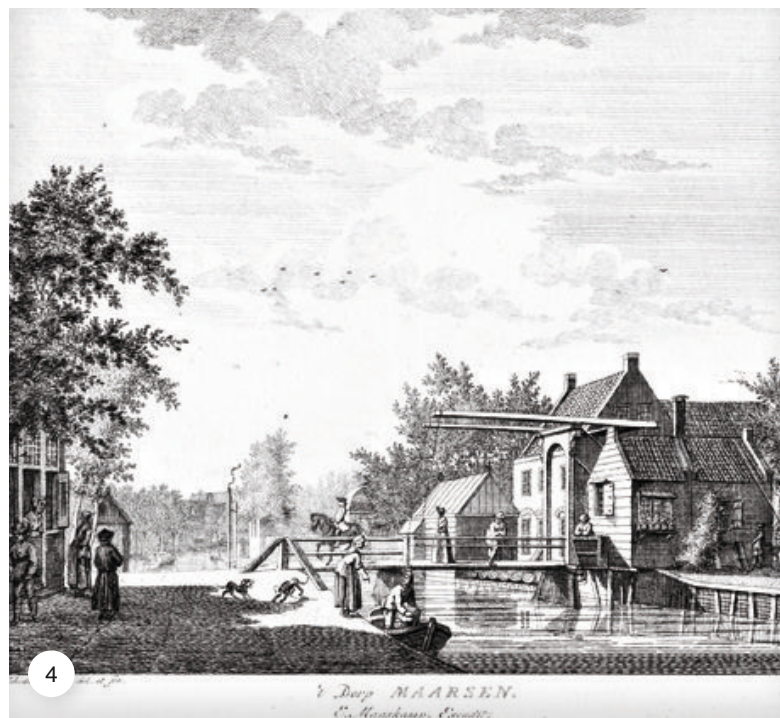
vierde en voorlaatste deel brengt ons van de omgeving van de Vechtbrug in Maarssen-Dorp via de Langegracht naar het Maarsseveensegrachtje, ook het Korte Grachtje genoemd. We verpozen even op het Vechtterras en in het volgende en laatste artikel, deel 5, wandelen we langs de Zandweg verder naar ons eindpunt, het fraaie Vechtenstein.

De brug en omgeving

Een van de eerste afbeeldingen van de brug in het oude centrum van Maarssen zien we op een kaart van B.F. van Berckenrode uit 1629, bijna 400 jaar geleden (zie afbeelding 2). We zien daarop dat op de huidige Kaatsbaan nog maar enkele huizen stonden. De smalle doorgang in de Vecht maakte het noodzakelijk dat vracht uit het noorden overgeladen werd op kleinere schepen langs de Schippersgracht voor vervoer richting Utrecht. De brug was lang eigendom van de ambachtsheer van Ter Meer en voor hem een inkomstenbron, die hij op zijn beurt weer kon verpachten. De toltarieven werden duidelijk vermeld op een tarievenbord (zie afbeelding 3). Pas in 1944 werd de

brug tolvrij. Tot dan toe werden de opbrengsten ervan verdeeld tussen de gemeenten Maarssen en Maarsseveen. Inwoners van beide gemeenten waren vrijgesteld van de tolverplichting. Er kwam in 1823 een nieuwe brug, een dubbele klapbrug, en in 1923 werd er een brug in de huidige vorm gebouwd en kwam er ook een nieuw brugwachtershuisje. De Evert Stokbrug dankt zijn naam aan de brugwachter die vlak na WOII bij het uitvoeren van zijn taak verongelukte door een voor hem noodlottige actie van een geallieerd legervoertuig.

Aan de overzijde van de Vecht zien we de pastorie van de Heilig Hartkerk met daarachter de kerk. Op de plek van de pastorie stond vroeger brouwerij De Eenhoorn, voorheen Slijkenburg, één van de vele brouwerijen in Maarssen langs de Vecht. Na sluiting van de brouwerij in 1834 werd het een logement en een populair uitgaanscentrum, vooral bij Utrechtse studenten (zie afbeelding 4). In

Prent van H. Schouten uit ca. 1780 met zicht op de brug en brouwerij De Eenhoorn. Archief HKM.

Pand Langegracht nr. 51. Archief HKM.

1882 kocht het rooms-katholieke kerkbestuur het terrein voor f 30.000,00 en kreeg architect Alfred Tepe (1840-1920) de opdracht een neogotische kerk te ontwerpen. Deze Heilig Hartkerk werd door aannemer De Bont uit Bussum gebouwd voor een aanneemsom van f 88.758,52. In 1885 werd de kerk gewijd en in 1893 werd de hernieuwde pastorie in gebruik genomen, gebouwd op de fundamenteën van brouwerij De Eenhoorn.

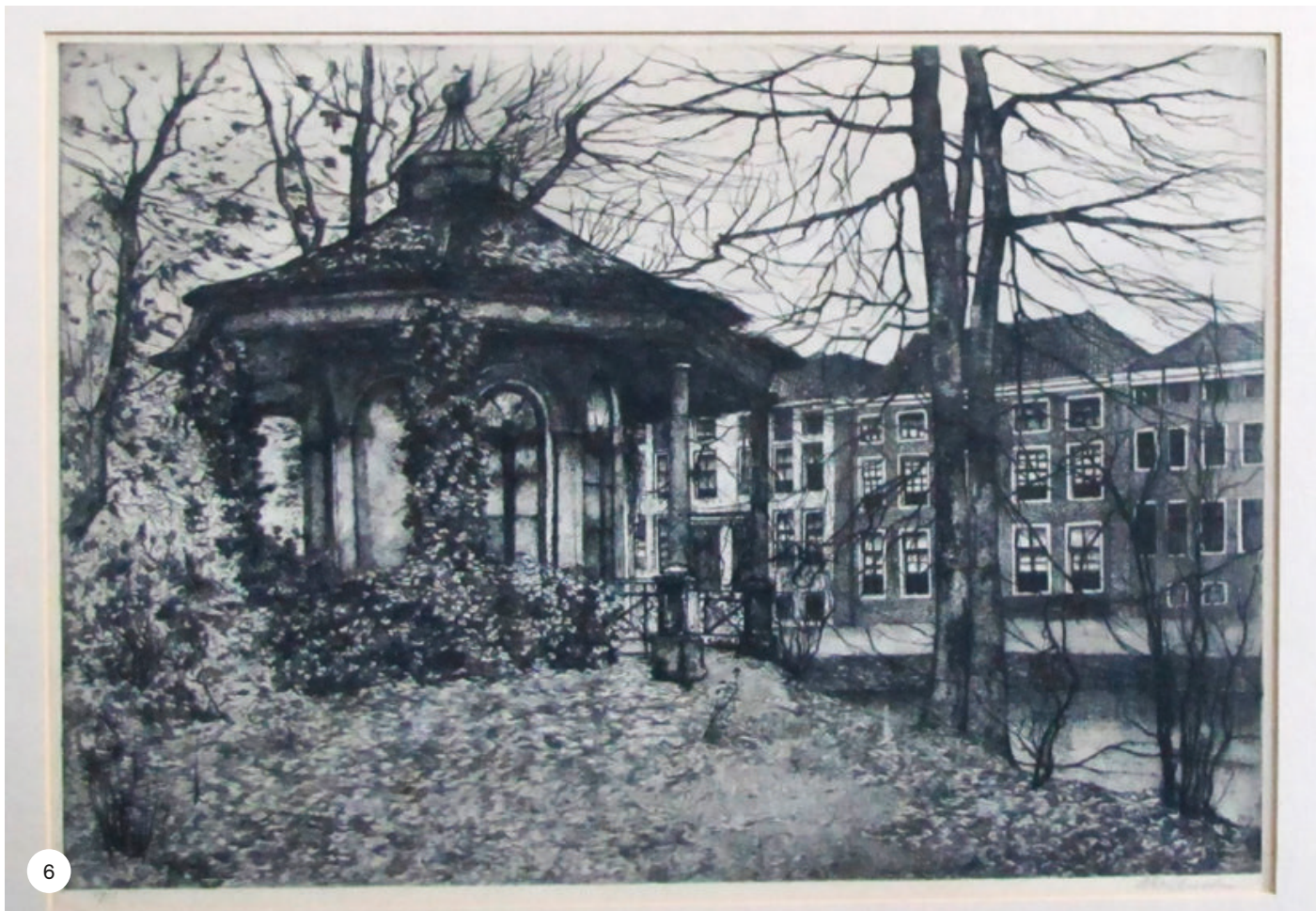
De gracht op

We laten de brug achter ons en lopen de Langegracht op. Dankzij het kamerlid Rutgers van Rozenburg kunnen we nog genieten van de fraaie, historische bebouwing van de Maarssense grachten. Hij voorkwam eind negentiende eeuw dat de Vecht zou worden gekanaliseerd, waardoor veel moois zou verdwijnen. Mijns inziens verdient de man een standbeeld... Jaap Trouw schreef in

Periodiek 1-2024 een artikel hierover met de titel 'Hoe de Vecht zijn bochten behield'. We zien langs de gracht enkele monumentale panden. Rechts van het huis met de trappen staat het pand waarin nu Teds' Bistro gevestigd is (zie afbeelding 5). Dit huis en het achterliggende terrein aan het Nasauplein heeft vele eigenaren, namen en bestemmingen gekend. In 1626 heette het De Groote Omloop en werd het pand particulier bewoond. Later was er onder andere een tapijtfabriek, een nonnenklooster, een tehuis voor oudere dames en natuurlijk

het restaurant De Nonnerie en later De Eendracht in gevestigd.

Er zijn halverwege de negentiende eeuw plannen geweest om van het huis een pastorie te maken en op het terrein erachter, de kerk te bouwen. Dat plan werd door aartsbisschop Schaepman verworpen. Er werden op het terrein wel katholieke lagere scholen gevestigd, één voor jongens en één voor meisjes. In het gebouw dat daarvan over is, is nu de kringloopwinkel gevestigd. Afbeelding 6 is gemaakt door Willem van Leusden en we kijken vanaf de overzijde van de Vecht langs de theekoepel van Vechtevoort naar de gevel van dit monumentale pand. Wat de koepel betreft: Op 18 november 1913 ontving de gemeenteraad van Maarssen een brief van het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake met het verzoek om het plan in te trekken om deze koepel van Nieuw-

De koepel van 'Nieuw-Vechtevoorde'. Ets van Willem van Leusden uit 1913. Archief HKM.

Pand van Kouffeld/Van Solingen, ook Ome Klaas. Archief HKM.

Vechtevoorde te slopen, want ‘...het zou het schoon van Uw gemeente aanmerkelijk verminderen...’ Helaas, dit protest heeft niet mogen baten.

Handel en nijverheid

De Langegracht is nu in zijn geheel een beschermd dorpsgezicht. Er staan nu voornamelijk woonhuizen, maar in vroeger tijden was er sprake van veel handel en nijverheid en waren er veel winkeliers en ambachtslieden met hun werkplaatsen actief. In het pand van Pygmalion op nummer 44 bijvoorbeeld was vroeger drukkerij Schuileman gevestigd, de uitgever van De Magneet, het lokale nieuwsblad.

Op nummer 42 zien we het pand met het balkon dat in de zeventiende eeuw Middendorp heette (zie afbeelding 7). Het was ook een tijd de woning van de schout en in de witte uitbouw links werden vroeger kaartjes verkocht voor het passagiersvervoer per boot over de Vecht. Later kreeg het een horeca-bestemming - Kouffeld maakte er een slijterij/tapperij van (later Ome Klaas) - en werd het pand intensief gebruikt door vele verenigingen: toneel, muziek, biljart, kegelen, enzovoort (zie afbeelding 8).

Een vroege afbeelding van de Langegracht is een tekening van H.P. Schouten (1747-1821) met zicht vanaf de Zandweg uit circa 1770. Links zien we het park van Huis Ter Meer (zie afbeelding 9). Over dit bijzondere huis en het park leest u meer in deel 5 van deze serie.

De Langegracht werd via meerdere steegjes verbonden met de Achterstraat, nu de Nassaustraat. In de loop der jaren zijn veel van die steegjes dichtgebouwd en bij een huis getrokken, maar een nog bestaande en bekende doorgang is de smalle Stokmansteeg. Het verhaal gaat dat daar

Kegelsclub Rollebol. Archief HKM.

Panorama van de Langegracht. Prent van H.P. Schouten. Archief HKM.

eens een Franse militair te paard vast kwam te zitten bij een achtervolging. Niet verwonderlijk...

Vaak vormden de panden langs de gracht een eenheid met panden aan de Achterstraat. Begin twintigste eeuw tekende onze plaatsgenoot Reith veel plattegronden van het oude dorp tijdens zijn wandelingen die hij ook uitvoerig beschreef. Op de plattegronden noteerde hij ook de toenmalige bewoner. Op die van de gracht lagen de Achterstraat en de Langegracht in werkelijkheid wel dicht bij elkaar (zie afbeelding 10).

Zoals gezegd was er veel bedrijvigheid aan de gracht. Op nummer 37 bijvoorbeeld was rond 1900 bakkerij Van Doorn gevestigd. Boven de winkeldeur zien we op het fronton een fraai tegeltableau dat aangeeft over welke vaardigheden de bakker beschikte (zie afbeelding 11). Helaas hebben we niet kunnen achterhalen wie de maker ervan is. Op nummer 34 was bakkerij Van Arkel gevestigd, later ook met een winkel in de Nassaustraat. Tussen de twee winkels stond de bakkerij en lag een stuk tuin. Op nummer 9 woonde van 1913 tot 1918 schilder en keramist Cornelis de Bruin, met een Terra-Cottafabriek aan de Achterstraat. Er werd prachtige keramiek

Plattegrond bij één van de wandelingen van Reith. Archief HKM.

Tegeltabelau met Franstalige aanduiding van de kwaliteiten van de bakker. Foto Ria Tijhuis

12

Overstroming van de Langegracht. Archief HKM.

13a

13b

Veel panden langs de gracht leken niet meer te redden. Archief HKM.

14

Recent panorama van de gracht. Archief HKM.

geproduceerd. In het HKM Periodiek van februari 2024 publiceerden we daarover een uitgebreid artikel.

Tot de bouw van het gemaal in Muiden in 1930, ontworpen door ir. A. Mussert, en de voltooiing van de Afsluitdijk in 1932 gebeurde het weleens dat de Vecht overstroomde door een sterke noorden-

wind en de daardoor veroorzaakte stuwning vanuit de toenmalige Zuiderzee (zie afbeelding 12). Zo te zien brachten kratten, kisten en steigerplanken uitkomst. Wel uitkijken waar je fietste natuurlijk... In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw was er sprake van een duidelijk verval van veel huizen langs de gracht (zie afbeelding 13a en 13b).

Zij waren zwaar verwaarloosd en vaak slechts rijp voor de sloop. Toen echter de historische en economische waarde werd ingezien, kwam de restauratie op gang. De gracht kent nu 35 rijksbeschermd monumenten met vaak fraaie gevels en vele bewaarde historische details (zie afbeelding 14).

Een bijzonder element op de gracht zijn de struikelstenen ('*Stolpersteine*') bij nummer 27. Die herinneren ons aan het feit dat daarvandaan in WOII joodse Maarssenaren zijn weggevoerd en vermoord in Sobibor (zie afbeelding 15). Deze internationaal uitgevoerde vorm van herdenken is ontwikkeld op basis van een project van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig.

15

Stolpersteine. Foto Ria Tijhuis.

16a

Aan het eind van de gracht gekomen ontbreekt nummer 1. Dit pand is rond 1940 afgebroken om de daar liggende Schoutensteeg te verbreden. De steeg werd een straat, de Schoutenstraat. De aankoopsom door de gemeente was f 12.400,00 en de sloopkosten bedroegen f 24,00. De naam Schoutenstraat is ontleend aan het feit dat in de huidige uitspanning op de hoek van het Korte grachtje meerdere schouten hebben gewoond. Willem van Leusden maakte een ets van deze gevels die in druk

Ets van Willem van Leusden uit 1910. Archief HKM.

16b

Ets van Willem van Leusden uit 1910, werkelijkheid. Archief HKM.

Mijns inziens verdient de man een standbeeld...

‘spiegelverkeerd’ werd weergegeven. We zien het afgebroken pand rechts op de hoek, in werkelijkheid dus links (zie afbeelding 16a en 16b).

Het korte en pittoresk ogende Maarsseveensegrachtje vormt de verbinding met de achterliggende Maarsseveensevaart via het sluishuisje aan het einde van de gracht. Het grachtje was een transportverbinding met de Vecht voor onder andere turfpramen. De sluis is gebouwd in de zestiende eeuw, speelde een rol in de waterwerken van de Hollandse Waterlinie en bij de waterbeheersing in

meer algemene zin (zie afbeelding 17). Aan de rechterkant van het grachtje ligt het terrein van Huis ten Bosch.

In het volgende en laatste deel van de wandeling van Oudaen naar Vechtenstein lopen we langs de Vecht vanaf Huis ten Bosch over de Zandweg naar onze eindbestemming Vechtenstein, ‘het huis met het groene dak’ en bespreken we dit historisch bijzondere deel van Maarssen. ●

Het Maarsseveensegrachtje in 1915. H.M. Heek. Archief HKM.

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Van ons lid Wim van Diepeningen ontvingen we twee fraai uitgevoerde boekwerken van zijn hand over Zuilen/Oud-Zuilen. Hij beschrijft daarin het resultaat van nauwkeurig en diepgaand onderzoek, ook in het HKM-archief, naar de historische bebouwing van dit fraaie dorp aan de Vecht en de omgeving. Hieronder beschrijft de auteur zelf de essentie van zijn boeken.

oud-zuilen - 82 Historische Objecten

Wim van Diepeningen

Zuilen is al heel lang Zuilen. Omstreeks het jaar 700 waren er al bewoners en die woonden op het landgoed de Swesen en dat omvatte een groter grondgebied dat naderhand de Swesereng werd genoemd.

In de dertiende eeuw is er voor het eerst sprake van Zuilen.

Zuilen was tot de annexatie in 1954 een zelfstandige gemeente in de provincie Utrecht. Deze gemeente besloeg het grondgebied van het huidige dorp Oud-Zuilen met de huidige wijk Zandweg-Oostwaard in Maarssen en de huidige wijk Zuilen, dat nu deel van Utrecht is.

Vandaar de titel van beide boeken waarin het gehele gebied is inbegrepen: Verdwenen en bestaande bouwkundige objecten in Zuilen, de Swesereng en de Oostwaard.

Over de interessante bouwwerken in dit gebied is wel het een en ander geschreven, maar als je specifiek een bouwwerk(je) zoekt en daar meer over wilt weten, dan is dat niet zo gauw gevonden. In dit boek zijn deze duidelijk samengevat en op chronologische volgorde weergegeven; dus in soorten bouwwerken (boerderijen, kerken, etc.) en daarna op alfabet gecodeerd. (Oud-)Zuilen en het deel de Swesereng in het voormalige Zuilen in Utrecht had 82 historische objecten op haar grondgebied en die zijn ons nauwelijks of niet bekend. In het boek zijn ze allemaal samengebracht en uitgebreid beschreven.

Het boek is in twee delen uitgegeven. Deel 1 bevat het onderdeel Algemeen t/m Herbergen en deel 2 beschrijft de Kastelen, het Slot en bijgebouwen tot en met Zuilen. De beide boeken zijn zeer rijk geïllustreerd met foto's en kaarten. Kortom, heel boeiend om in te zien en vooral ook interessant om te lezen. De beide boeken zijn (nog) niet door een uitgever op de markt gebracht, maar liggen voor leden en (aspirant-)leden ter inzage bij de Historische Kring Maarssen, Diependaalsedijk 19a te Maarssen. U kunt ook contact opnemen met de auteur via vandiepeningen@gmail.com ●

het oude regthuys
eetcafé • feestcafé • catering

laan van niftarlake 101 • 3612bp • tienhoven
telefoon 0346 - 28 13 82 • website hetolderegthuys.nl

HAIRFASHION

maarsse

HAIRFASHION MAARSSEN
PROFESSIONALS
IN HAARVERZORGING

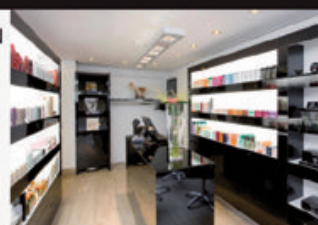
EEN MOMENT
VOOR JE HAAR
EN VOOR JEZELF

PERSOONLIJKE AANDACHT EN DESKUNDIG ADVIES

DIRECT EEN AFSpraak MAKEN
TEL. 0346 562032
HAIRFASHIONMAARSSEN.NL

OF DOWNLOAD
ONZE APP

HAIRFASHION MAARSSEN | KAATSBAAN 3 | MAARSSEN

slapen/bedmode/lingerie/linnenshop

Kaatsbaan 48
3601 ED Maarsse
0346-562122
www.degraaffmaarsse.nl

Ritter
MAKELAARDIJ

aankoop • taxaties
verkoop • hypotheeken
verhuur • nieuwbouw

Sterk door Service!

Nassaustraart 14
3601 BG Maarssen
0346 - 58 50 30

ritter@era.nl
www.eraritter.nl
 erarittermakelaardij
 @ERA_Ritter

**Afbeeldingen en foto's uit een andere tijd. Kunst van alle tijd.
Gevat in doosjes met ansichtkaarten. **Bekijk onze website!****

muldershouse.nl